

O'QUVCHILAR O'RTASIDA ADAPTATSIYA JARAYONI SHAKLLANISHINING PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI

Boliyeva Sevara Abdujamilovna

Samarqand viloyati Ishtixon tumani 11-umumiy o'rta ta'lim maktabi psixologi

Annotatsiya: ushbu maqolada maktab o'quvchilarining maktabga moslashishi jarayonlari, uning psixologik tomonlari va xususiyatlari haqida batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: milliy, qadryat, individual, psixologik, kontekst, individual, pedagog, ijtimoiy, temperament, verbalizm, mozaika.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy siyosatida milliy o'zlikni anglash, milliy va umumbashariy qadriyatlarni o'zlashtirish orqali shaxs bilan jamiyat o'rtasida uyg'unlikni vujudga keltirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada mamlakatimizda yoshlar, o'quvchilarning qobilyatlari, iste'dodlari, ichki imkoniyatlari o'ziga xos individual-psixologik xususiyatlarini tadqiq etish uchun barcha imkoniyatlar mavjud. Kishi dunyoga kelgandan so'ng, avvalo, uning ota-onasi, farzandini unib-o'sishini, kamol topishini istaydi. Kelajakda esa o'z imkoniyatlaridan kelib chiqib shu yurtning biror koriga nafi tegadigan barkamol avlod sifatida ulg'ayadi.

Maktabga borish bolaning hayotida katta o'zgarishlarga olib keladi. Bu davrda uning psixikasi ma'lum bir yukni boshdan kechiradi, chunki bolaning odatiy turmush tarzi keskin o'zgaradi va ota-onalar va o'qituvchilar tomonidan qo'yiladigan talablar kuchayadi. Natijada, moslashishda qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkin. Maktabda moslashish davri odatda 2 oydan 3 oygacha. Ba'zilar uchun o'qishning birinchi yilida maktabga to'liq moslashish sodir bo'lmaydi. Ta'lim faoliyatidagi muvaffaqiyatsizliklar, tengdoshlar bilan yomon munosabatlar, katta yoshlilarning salbiy baholari asab tizimining keskin holatiga olib keladi, bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi pasayadi, tashvish kuchayadi, bu esa maktabning moslashuviga olib keladi. So'nggi yillarda bolalarda maktab o'qishining boshlanishi bilan bog'liq holda yuzaga keladigan moslashuvni tahlil qilishga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu muammo shifokorlarning ham, psixolog va o'qituvchilarning ham e'tiborini tortadi.

Maktab eng ko'p muhim bosqich bolaning hayotida, uning balog'atga to'liq kirishidan oldin. Aynan shu yerda u kelgusida ijodiy, kasbiy va ma'naviy yuksalish uchun barcha zarur bilim, ko'nikma, ko'nikmalarni egallaydi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, hatto muvaffaqiyatli va sodiq bolalar bog'chasi Bolalar, o'zlari uchun mutlaqo yangi jamiyatni idrok etish qiyin, juda ko'p qat'iy talablar, to'liq va tizimli o'qish, intizom, umuman qatnashmagan bo'lajak birinchi sinf

o'quvchilari haqida gapirmasa ham bo'ladi. maktabgacha ta'lim muassasasi. Ularning barchasi to'g'ri, tizimli moslashishni talab qiladi.

Oldindan boshlash kerak, yaxshisi bilan katta guruh bolalar bog'chasi. Tabiiyki, maktabgacha ta'lim muassasasi doirasida mahalliy ijtimoiy o'qituvchining ishi bolalarni maktab o'quv dasturi tamoyillari, xulq-atvori, intizomi va birinchi sinf o'quvchisining ish jarayonining qisqa muddatli simulyatsiyasi bilan tanishtirish uchun amalga oshiriladi. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, bu muolajalar ko'pincha etarli emas - chaqaloq hali ham yuqoridagi harakatlarni sof shaklda qabul qiladi. o'yin shakli Bu ham maktabgacha ta'lim guruhining muntazam qatnashishiga xizmat qilmoqda.

Ushbu kontekstda ishlash kerak bo'lgan asosiy yo'nalishlar:

To'g'ri psixologik muhitni yaratish va keng qamrovli o'quv jarayoniga e'tibor qaratish. Bo'lishi kerak kirish shakli bolaga maktab nima uchun kerakligini, u erda nima qilishini, qanday qoidalarga rioya qilish kerakligini va o'zini qanday tutish kerakligini tushuntiring va muntazam ravishda takrorlang. Alohida-alohida, maktabning maktabgacha ta'lim muassasasiga nisbatan aniq afzalliklariga e'tibor qaratish kerak, ayniqsa, agar chaqaloq maktabgacha ta'lim muassasasiga borishning ba'zi jihatlarni yoqtirmasa (kunduzi uxlash zarurati, kechgacha muassasada qolish) kechqurun va boshqalar);

Uyda maktab o'quv jarayoniga taqlid qilish. Agar bolaning dam olish kunlari va bo'sh kunlari bo'lsa, siz uyda maktab o'ynashingiz mumkin. Talabalar va o'qituvchilarning roli bolalar, o'yinchoqlar, kattalar sifatida o'ynashi mumkin;

Sirkadiyalik ritmlarni normallashtirish va ularni maktab jadvaliga muvofiqlashtirish. Bu nuance, ayniqsa, maktabgacha ta'lim muassasasiga bormagan va erta ko'tarilgan, ovqatlanish, uxlash va hokazolar uchun aniq belgilangan vaqtlar bilan standart jadvalga odatlanmagan bolalar uchun juda muhimdir;

Ota-onalar va kelajakdagi o'qituvchining sa'y-harakatlarini birlashtirish. O'qituvchi, pedagogik xodimlar va boshqa bolalarning ota-onalari bilan fikr-mulohazalarni saqlab turish, bolaning moslashuvi, intizom va boshqa omillar sohasidagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni va ularni hal qilish yo'llarini birgalikda muhokama qilish;

Klassik tibbiy tavsiyalarga rioya qilish. Bola maktabga nafaqat psixologik, balki jismonan ham tayyor bo'lishi kerak.

Bolaning maktabga moslashish xususiyatlari

Hozirgi bolalar maktabga moslashishga qiynaladi. Bir qator ijtimoiy va pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faqat har beshinchi birinchi sinf o'quvchisi jamoaga muammosiz qo'shiladi va deyarli darhol standart o'quv jarayoniga o'rganadi. Bo'lajak birinchi sinf o'quvchilarining qariyb yarmi, hatto oddiy bolalar bog'chalariga boradigan va yaxshi psixologik xususiyatlarga ega bo'lgan, shuningdek, maktabga

tayyorgarlik bo'yicha testlardan muvaffaqiyatli o'tgan, oxir-oqibat moslashish bilan bog'liq muammolarga duch keladi, asosan intizom va o'quv faoliyati bilan bog'liq. Boshqalar yo'qligida bu muammolarning sababi salbiy omillar(oilada salbiy ijtimoiy vaziyat, sog'liq muammolarining mavjudligi va boshqalar) - jamiyatning tavsiflangan ijtimoiy birligining o'yin komponentiga e'tibor qaratish. Bola, to'g'ri va oldindan tayyorlanmagan, o'zi uchun ham aqliy, ham ijtimoiy jihatdan yangi sharoitlarga yaxshi moslasha olmaydi.

Yuqoridagi barcha muammolarni faqat har tomonlama hal qilish mumkin, bu bolaga ta'lim va bilish jarayonida diqqatni to'g'ri joylashtirishga yordam beradi, uni ta'limdagi har qanday muvaffaqiyatga rag'batlantiradi, maktabdagi xatti-harakatlarning aniq intizomiy asosini shakllantiradi.

Bolaning maktabga psixologik moslashuvi

Agar bolaning ijtimoiy moslashuvi kelajak maktabi ko'p jihatdan jamiyat va bolalar muhitiga, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasasining pedagogik ta'siriga, uy sharoitlariga bog'liq bo'lsa, keyin moslashishning psixologik vektori o'zaro bog'liq komponentlarning yaxlit kompleks tizimidir. Ular motivatsiya, kognitiv, og'zaki va etarlilikni o'z ichiga oladi intellektual rivojlanish, bir qator vaziyatlarga nisbatan bolaning harakatlarini tartibga solish, bolaning tengdoshlari va kattalar bilan munosabatlari turi.

IN zamonaviy amaliyot Uchta komponentga ustunlik beriladi:

shaxsiy tayyorgarlik. Bolaning o'qishni, maktabga borishni, tengdoshlari bilan hamkorlik munosabatlarining yangi darajalarini o'rnatishni, ijtimoiy ahamiyatga ega faoliyat doirasida boshqa ehtiyojlarni amalga oshirishni xohlaydimi yoki yo'qligini ko'rsatadi;

Iroda va motivatsiyaning mavjudligi. Harakatlar va harakatlarni iroda kuchi bilan boshqarish, o'qituvchining ko'rsatmalarini tinglash, tushunish va chuqur o'rganish, qoidalar doirasida harakat qilish, ma'lum vaqt davomida diqqatni jamlash qobiliyati bilan bog'liq;

Umumiy intellektual daraja. Daraja bo'yicha talqin qilingan kognitiv rivojlanish, yangi ob'ektiv bilimlarni o'zlashtira olish, mavzuning individual tomonlarini farqlay olish, o'z fikrini shakllantirish, taqqoslash, umumlashtirish va boshqa aqliy faoliyatni ko'rsatish qobiliyati. Shunday qilib, chaqaloq nihoyat ichkariga kirdi boshlang'ich sinf. Kirish qismi sifatida maktabning birinchi kunlari ta'lim muassasasi odatda har qanday bolalar tomonidan ijobiy qabul qilinadi - bayram muhiti, yangilik, yangi his-tuyg'ular bir muncha vaqt o'tgach, klassik ta'lim jarayoni bilan almashtiriladi. Aynan yoqilgan bu bosqich birinchi muammolar paydo bo'lishi mumkin - agar ular o'z vaqtida hal etilmasa, u holda talaba noto'g'ri moslashish belgilarini ko'rsata boshlaydi.

Maktabga ko'nikish davrida yordam ko'rsatish bo'yicha keng qamrovli ishlar ikki yo'nalishda amalga oshirilishi kerak - bu o'qituvchilar, o'qituvchi va psixologning faoliyati, shuningdek, uyda yordam ko'rsatish.

Maktabdagi asosiy tartib-qoidalar:

Birinchi sinf o'quvchilari va ularning oila a'zolarining o'quv jarayoniga tayyorligi diagnostikasi;

Nosozlikning og'ir belgilari bo'lgan bolalarga shaxsiy yordam ko'rsatish;

Yangi ijtimoiy makonni o'zlashtirishga, tengdoshlar bilan muloqot qilish qobiliyatiga, maktab hayoti qoidalari va me'yorlariga rioya qilishga qaratilgan psixologik-pedagogik mashg'ulotlarni (ham individual, ham guruh) tashkil etish va to'g'ri o'tkazish;

Dangasalik. Bu muammo yaxshi ma'lum va buning sabablari ko'p bo'lishi mumkin. Ko'pincha, bu kognitiv motivlarga bo'lgan ehtiyojning pastligi (bola boshqa narsaga ishtiyoqi), o'z tezligining umumiy sekinligi. aqliy faoliyat temperament, tashvish va o'z-o'zidan shubhalanish, aniq motivatsiyaning yo'qligi, muvaffaqiyatsizlik qo'rquvi, shuningdek, buzilganligi sababli. Siz dangasalikni faqat bola bilan uzoq muddatli tizimli ish (shu jumladan uy vazifasini bajarish), qo'shimcha motivatsiya va bolaning ruhiyatiga qattiq bosim va janjallarsiz boshqa usullar bilan engishingiz mumkin;

Ishlab chiqarish faoliyatidan voz kechish. Bola darsda hozir, lekin bir vaqtning o'zida o'qimaydimi? Oddiy muammo chalg'itishning kuchayishi, o'ziga chekinish, shuningdek, otaonadan e'tibor, sevgi va iliq his-tuyg'ularning etishmasligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. U maktabdagi vaqtni maishiy muammolardan dam olish sifatida qabul qiladi. Mumkin bo'lgan tuzatish bolaga ajratishdir Ko'proq e'tibor, oiladagi janjallarni minimallashtirish;

Ko'rgazmali itoatsizlik. Agar bola e'tiborni haddan tashqari talab qilsa, har doim uning markazida bo'lishni yaxshi ko'rsa, u ko'pincha o'qituvchining iltimosiga qaramay, jamoat intizomi va xulq-atvor qoidalarini qo'pol ravishda buzish bilan bog'liq bo'lgan vaziyatlarni qo'zg'atadi. "Omnia uchun o'ynash" ba'zida darslarning buzilishiga va bosh o'qituvchi, direktor va ota-onalarning majburiy chaqiruviga olib keladi, ular shaxsiy e'tibor bilan bu ehtiyojni qisman qondiradilar. Ko'pincha muammoni bartaraf etishga yordam beradigan bu holatda haqiqiy jazo vaqtinchalik e'tibordan mahrum bo'lishdir. Shu bilan birga, pedagogik jamoa va ota-onalarning sa'y-harakatlarini o'zaro bog'lagan holda kompleks tarzda tarbiyaviy chora-tadbirlarni amalga oshirish kerak;

Verbalizm. Bolaning maktabga moslashish jarayonlarining buzilishi bilan bog'liq juda ziddiyatli va chuqur muammoli vaziyat - fikrlash jarayonlarida kechikish bilan birga birinchi sinf o'quvchisida nutq rivojlanishining yuqori darajasi. IN maktabgacha yosh ko'pgina otaonalar bolaning nutqiga maksimal darajada e'tibor berishadi, shu bilan birga mavhum, amaliy, mantiqiy fikrlash bola, buning natijasida

jonli nutq, ota-onalar va o'quvchining o'ziga bo'lgan hurmati yuqori sifatli bilimlarni o'zlashtirish bilan qo'llab-quvvatlanmaydi. Bu esa ko'plab muammolarni, jumladan, bolaning onasi va otasining pedagogik jamoaga nisbatan salbiy munosabatini keltirib chiqaradi – ular yaxshi gapiradigan va she'r aytadigan farzandi nega asosiy maktab o'quv dasturini surunkali ravishda o'rganmasligini tushuna olmaydi. Ushbu vaziyatni hal qilish samarali faoliyatni rag'batlantirish va nutq oqimini inhibe qilish bilan majoziy fikrlashni (mozaikalar, ilovalar, chizmalar va boshqalar) majburiy rivojlantirishdan iborat.

Xulosa: Maktab o'quvchilari maktabga moslashish jarayoni ayrim o'quvchilarda qiyin kichadi. Maktabga borgisi kelmaydi. Yig'lashi, bormayman deb turib olishi ham mumkin. Bunda shu o'quvchi muqim yashashga o'rganib qolgan bo'lishi mumkin. Negaki, ota-onasi tomonidan yoki bobo-buvisi tomonidan ko'p erkalatib yuborilgan bo'ladi. Yoki uyda yolg'iz farzand ham bo'lishi asosiy sabablaridan biridir. Shuning uchun ota-onalar farzandingizni o'rta bosqichda ham tarbiyalang ham erkalating. Atrof-muhitni ko'rishi otaning e'tibori ham shular jumlasidandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://goaravetisyan.ru/uz/shkolnaya-dezadaptatsiya-prichiny-i-posledstviyashkolnaya-dezadaptatsiya-opytno-eksperimentalnaya-rabota/>
2. <https://hiddenshell.ru/uz/psihologicheskie-osobennosti-adaptatsii-rebenka-k-shkolevidy-i-urovni/>
3. Toshpo'latov , A. (2023). SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASIDA PROYEKTIV METODIKALARDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(5 Part 2), 170–178. извлечено от <https://inacademy.uz/index.php/ejsspc/article/view/16154>
4. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8001510>